

przyjmować je w takiej formie, w jakiej Chrystus by je dzisiaj przekazał. Właśnie ku „uwspółcześnieniu” przypowieści Jezusa służy praca Autora. Jest ona — jak każda tego typu — pewną próbą przedstawienia tej treści, która kryje się pod słowami przypowieści Jezusa. Stanowi próbę, gdyż temat ten może być ujmowany na różne sposoby, czego przykładem może być cenna i chyba jedyna na naszym rynku praca o. A. Jan-kowskiego OSB, *Królestwo Boże w przypowieściach*, (Poznań — Warszawa 1981). Obecną pozycję warto zatem polecić nie tylko biblistom, ale przede wszystkim szerszemu kręgowi zainteresowanych, których nie prze-raża trudność języka niemieckiego.

Kraków

DOMINIK TOMCZYK Sch. P.

JOSEF HAINZ, *Koinonia. „Kirche” als Gemeinschaft bei Paulus*, Regens-burg (Verlag Friedrich Pustet) 1982, str. 294.

W czasach, kiedy dialog ekumeniczny jest szczególnie ożywiony, specjalnego znaczenia nabierają problemy eklezjologiczne. W związku z tym istnieje potrzeba przebadania biblijnych danych dotyczących podstawowych idei stojących u podstaw koncepcji Kościoła. Tę pracę podjął między innymi Josef Hainz, publikując jako 16-tą pozycję serii „Biblische Untersuchungen”, założonej przez Otto Kussa, którą obecnie redaguje wraz z Jostem Eckertem, swoją pracę habilitacyjną, przedstawioną w 1974 roku na wydziale teologicznym uniwersytetu w Monachium, uzupełnioną przy pomocy prac poruszających omawiany przez niego temat w latach między pierwszą redakcją rozprawy, a jej prezentowanym wydaniem książkowym.

Praca jest dziełem biblisty i najważniejszą jej część stanowi omawianie danych biblijnych — nauki św. Pawła o wspólnocie kościelnej. Traktują o tym cztery pierwsze spośród siedmiu rozdziałów, z których składa się rozprawa. Rozdział pierwszy, złożony z dwóch części, mówi o wspólnocie z Chrystusem (na podstawie 1 Kor 1, 9 oraz 10, 16—21) i o związku Wieczery Pańskiej ze wspólnotą kościelną. Rozdział drugi — także dwuczłonowy, omawia 2 Kor 13, 13 i Flp 2, 1, gdzie jest mowa o jedności Ducha (autor podkreśla, iż nie można tu traktować Ducha tylko jako środek, dar Boży stojący u podstaw jedności; teksty w zestawieniu z innymi wyraźnie wskazują na Ducha jako Trzecią Osobę Trójcy), oraz w drugim członie podsumowuje dane o Duchu jako podstawie jedności.

Trzeci, najobszerniejszy rozdział, stanowiący więcej niż piątą część objętości całej dysertacji, poświęcony jest systematycznemu omówieniu różnych odcieni znaczeniowych terminów pochodzących od *koinōnia*. Pierwszą jego część stanowi dokładna analiza Ga 6, 6, którego polski przekład w Biblii Tysiąclecia szczególnie jasno ukazuje konkretny aspekt wspólnotowego charakteru zgromadzenia uczniów Chrystusa: „Ten, kto pobiera naukę wiary, niech użyzca ze wszystkich swoich dóbr temu, kto go naucza”. W drugim podrozdziale autor omawia używanie terminu służącego św. Pawłowi na oznaczenie zasady jedności w różnych sytuacjach występujących w różnych miejscach jego listów. W pierwszej spośród czterech sekcji podrozdziału J. Hainz pisze o wspólnocie między osobami mającymi udział w czymś jednym: o wspólnocie między Apostołem i gminą realizującej się przez udział w szerzeniu Ewangelii (Flp 1, 5) oraz w cierpieniach Chrystusa (Flp 3, 10 i 2 Kor 1, 7) W drugiej sekcji autor analizuje teksty, w których osoby wspólnie uczestniczące w czymś jednym zostały

określone jako *koinōnos*, *koinōnoi*: 1 Kor 10, 18 20 (współuczestnictwo w kulcie — jedność z ołtarzem Pana lub demonów), wspólne szerzenie Ewangelii: (2 Kor 8, 23 Tytus jako *koinōnos* Apostoła Narodów) oraz jedność w wierze między Pawłem i Filemonem (Flm 6 i 17) Trzecia sekcja jest poświęcona omówieniu tekstów, gdzie czasownik *koinōnein* oznacza posiadanie wspólnoty lub realizowanie jej przez wzajemne dopuszczanie do wspólnego uczestnictwa i otrzymywanie udziału. Autor omawia kolejno Rz 15, 27 (o relacji między gminami założonymi przez św. Pawła a Kościołem w Jerozolimie), Flp 4, 15 o jedności między Apostołem i Kościołem w Filipi i Rz 12, 13 o jedności między członkami Kościoła, solidarności w zarządzaniu potrzebom braci. Ostatnia sekcja to analiza tekstów zawierających terminy *sygkoinōnos*, *sygkoinōnein*: Flp 4, 14 (udział Filipian w ucisku Apostoła); Flp 1, 7 (ich uczestnictwo w jego łasce); 1 Kor 9, 23 (i Rz 11, 17 udział w obietnicach Ewangelii).

Czwarty rozdział traktuje o zbiorce środków materialnych jako konkretnym wyrazie ogólnokościelnej jedności. Autor omawia kolejno Ga 2, 9.10; 2 Kor 8, 1.4.6.8.23; 2 Kor 9, 1.3nn.12n oraz Rz 9, 15.25—28.31.

Trzy następne rozdziały uzupełniają przedstawione wyżej rezultaty egzegetycznej i teologiczno-biblicznej pracy Josefa Hainza: rozdział piąty to obszerna omówienie literatury poświęconej Pawłowej koncepcji *koinōnia* z dodatkiem krótkiego ekskursu poświęconego 2 Kor 6, 14 (pytanie retoryczne, czy istnieje wspólnota między światłem i ciemnością?); rozdział szósty podsumowuje to, co na temat jedności w oparciu o naukę św. Pawła pisano w pierwotnym Kościele (autor korzysta w dużej mierze z opracowania W. Elerta, *Abendmahl und Kirchengemeinschaft in der alten Kirchen hauptsächlich des Ostens*, Berlin 1954), natomiast ostatni, siódmy rozdział poświęcony jest współczesnej nauce o jedności i wspólnotcie w Kościele rzymskokatolickim, w Kościołach Reformacji oraz prawosławnych. Na końcu znajduje się obszerna bibliografia, indeks cytowanych miejsc z Pisma Świętego, literatury judaistycznej, greckiej i wczesnochrześcijańskiej oraz wykaz cytowanych autorów.

Praca J. Hainza jest przykładem solidnego, gruntownego opracowania tematu bardzo interesującego z punktu widzenia biblistyki i teologii ekumenicznej. Rozprawa niemieckiego uczonego zasługuje na zainteresowanie i wielostronne wykorzystanie w teologii oraz w ramach dialogu między wyznaniem chrześcijańskimi.

Kraków

O. TOMASZ MARIA DĄBEK OSB

LORENZO DE LORENZI, *Romani. Vivere nello Spirito di Cristo*, (LoB 2.6), Editrice Queriniana, 1983, str. 138 + 6.

O. Lorenzo De Lorenzi OSB (ur. 1930) jest mnichem Opactwa św. Pawła za Murami w Rzymie, wykłada w Instytucie Ecclesia Mater na Papieskim Uniwersytecie Laterańskim oraz w instytucie teologicznym w Cassino. Jest sekretarzem generalnym Colloqui Ecumenici Paolini i redaktorem ich dokumentacji i dyrektorem periodyków: „Benedictina” oraz „Parola Spirito e Vita”.

Książeczka jest szóstym z zaplanowanych piętnastu tomów drugiej sekcji przygotowywanej serii popularnych komentarzy do Pisma Świętego, mających ułatwić lekturę Biblii wszystkim tym, którzy ją komentują w ramach działalności apostołskiej. Pierwsza sekcja tej serii: „Leggere